

Платформа слова

Актуальні нотатки

Лютій 2019

«Золото добувають із землі, а знання — із книг»

Поняття «рідна мова» у наукових джерелах

«Як гул століть, як шум віків,
Як бурі подих — рідна мова...»
(М. Рильський)

Чи випадковий сьогодні інтерес до феномена **рідної мови**? Адже йдеться не лише про пошуки адекватного визначення цього поняття в наукових виданнях. Можливо, це симптом того, що потужні інформаційні технології кидають виклик поняттю національна мова. Сучасні глобалізаційні тенденції в світі спричиняють активні процеси, пов'язані з національно-культурною самоідентифікацією спільнот і окремих індивідуумів. Закономірно набуває актуальності й питання рідномовної ідентичності.

Наукових розвідок про феномен **рідної мови** маємо не так і багато. У радянські часи словосполучення **рідне слово** мало право на офіційне існування лише в художньому контексті. Зауважимо, до речі, що науково-популярний збірник Інституту мовознавства ім. О. Потебні «Питання мовної культури» вийшов 1970 року під назвою «Рідне слово», але через п'ять випусків назву було замінено іншою — «Культура слова». Тепер словосполучення **рідна мова** входить до реєстру термінів соціолінгвістики, соціополітики, власне, набуває ознак загальнонаукового поняття. У зв'язку з цим існує потреба надати йому чітких ознак терміна, визначивши суттєві змістові компоненти.

В енциклопедичному виданні, присвяченому питанням етнодержавотворення, читаємо: «Рідна мова — це та мова особи, якою вона може найповніше самовиразитися, найточніше і найглибше передати свої думки, всебічно виявити себе в слові. Це перший аспект цього явища, аспект об'єктивного виявлення мови. Другий аспект — суб'єктивно-ціннісний. Він відображає ставлення особи до мов, якими вона володіє, передає мовну самовизначеність особистості» [Мала енциклопедія етнодержавознавства. — К. : Генеза, Довіра, 1996. — С. 133]. В іншому енциклопедичному виданні «Українська мова» термін **рідна мова** визначено так: «мова, з якою людина входить у світ, прилучається до загальнолюдських цінностей у їх національній своєрідності» [Українська мова. Енциклопедія / В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. — К. : «Українська енциклопедія ім. М. Бажана», 2000. — С. 515]. Зміст цього поняття висвітлено у зв'язках з поняттями рідного краю, почуття патріотизму. Рідну мову названо «рецептором духовно-емоційної сфери людини», явищем, яке «єднає, консолідує народ у часі і просторі». Закономірно, що рідна мова із сфери почувань, емоційного світу окремої людини виводиться у сферу соціальних понять і соціальних оцінок. У зв'язку з цим з'являється поняття соціального престижу **рідної мови**. Досить лаконічне визначення маємо в словнику лінгвістичних термінів: «Рідна мова — перша мова, якою почала розмовляти

Зміст

1. Поняття «рідна мова» у наукових джерелах.....	C. 1.
2. Історична довідка.....	C. 2.
3. Науковий проект ІДГУ.....	C. 3.
4. Малерова Р. А. Унікальний культурний ландшафт Українського Подунав'я.....	C. 3.
5. З перших уст.....	C. 4.
6. Вітання завідувача кафедри української мови і літератури ІДГУ Колесникова А. О.	C. 6.
7. Делюстро М. С. Вітаємо з Міжнародним днем рідної мови!.....	C. 7.
8. У кожному серці рідна мова б'ється.....	C. 8.
9. Полікультурний образ Українського Придунав'я (за матеріалами публікацій Дроздова В. В.)	C. 10.
10. Поети Буджака про рідну мову.....	C. 13.
11. Культурний простір бессарабського краю в науковому вимірі (за матеріалами публікацій Райбедюк Г. Б., Шевчук Т. С.)	C. 15.
12. Коваль М. О. О грно п'ятірне.....	C. 17.
13. Усатенко І. В. «Поки живе мова, жити-ме й народ як національність» (І. Огієнко)	C. 19.
14. Рідна мова — це частина моого «Я»: Студенти про рідну мову.....	C. 21.
15. Скарб, що живе в наших серцях....	C. 23.

дитина (мова батьків), або мова, з якою індивід увійшов у культуру в період свого свідомого життя» [Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. – К. : Либідь, 2001. – С. 92]. У наведеній дефініції зверт аємо увагу на т акі ключові поняття, як мова батьків, культура, свідоме життя, іншими словами, йдеться про зв'язок рідної мови з етносом, його культурою і з самоусвідомленням індивіда. Відчуття зв'язку з етносом, нацією передається не лише мовою як засобом спілкування, а й цілим комплексом культури, з якою пов'язує себе (часто на підсвідомому рівні) мовець.

Окремій людині властиво знати стільки мов, скільки потрібно для життя (М. Косів). Однак цінність мовного розмаїття світу не можна уявити без рідної для кожного мови, а отже, без розмаїття національних мовних культур. Тому й наукова дефініція поняття *рідна мова* містить ключові слова *рід, національна культура*, пор.: *Рідна мова* – мова, яка пов'язує людину з родом (батьками, дідами, прадідами), через яку в дорослом віці вона усвідомлює свій зв'язок з національною культурою, належність до цієї культури [Українська мова. Енциклопедія. Видання 3-е, зі змінами і доповненнями – К. : «Українська енциклопедія», 2007. – С. 575].

(За матеріалами статті С. Єрмоленко
«Соціолінгвістичний зміст поняття “рідна мова”»)

ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

21 лютого представники всіх націй і народностей світу відзначають Міжнародний день рідної мови. Свято започатковано у листопаді 1999 року на 30-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО у Парижі.

Його мета – звернути увагу на зникаючі мови, підтримати мовне та культурне різноманіття. У цей день наголошують на захисті мови як культурної спадщини кожної національності.

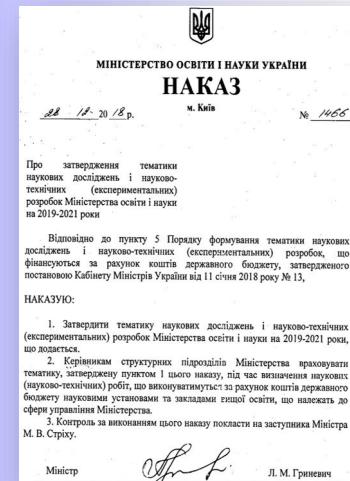
Із 6 тисяч мов половина може зникнути протягом найближчих 10 років. Тому ЮНЕСКО своїм Рішенням щодо відзначення Міжнародного дня мови прагне підтримувати мову як ознаку культурної приналежності особи. Окрім того, організація вважає, що вивчення іноземних мов та багатомовність є ключовими до взаєморозуміння та взаємоповаги. А привернення уваги міжнародної спільноти до цієї теми – важливий крок до визнання необхідності захистити різноманіття культур.

В Україні 2002 року було видане розпорядження «Про Відзначення Міжнародного дня рідної мови» – «для зміцнення державотворчої функції української мови та сприяння вільному розвитку і використанню інших мов національних меншин України».

НАУКОВИЙ ПРОЕКТ ІДГУ

Регіональна література і живопис етнічних груп Українського Придунав'я як засіб формування колективної ідентичності локального соціуму

Важливим і першорядним завданням митців, науковців та освітян Придунав'я бачиться не тільки збереження, але й не-настанна популяризація створених нашими країнами літературно-мистецьких перлин, роль і значення яких неоціненні в загальнонаціональному духовному просторі. I саме проект Ізмаїльського державного гуманітарного університету «Регіональна література і живопис етнічних груп Українського Придунав'я як засіб формування колективної ідентичності локального соціуму» (керівник – д. філол. н., проф. Шевчук Т. С., відповідальний виконавець – к. філол. н., проф. Райбедюк Г. Б.), фінансований за рахунок коштів державного бюджету (наказ МОН України № 1466 від 28. 12. 2018), значною мірою зможе реалізувати вагому низку означених культурно-освітніх завдань Півдня України на сучасному етапі державотворення.

Унікальний культурний ландшафт Українського Подунав'я

Відомо, що існування різних видів мистецтв є відображенням естетичного багатства навколошнього світу. Проте жодне з мистецтв не здатне повністю вичерпати «внутрішній мікрокосм людини» (Л. О. Рапацька), бо воно обмежене у своїх можливостях, але вся система мистецтв, вся «сім'я муз» універсальна. Література – «перший серед рівних» вид мистецтва. Мова, охоплюючи людське життя у всьому його різноманітті, дає літературі практично необмежені можливості його художнього відтворення, робить літературу (мистецтво слова) найбільш всеосяжною, зближуючи її з іншими видами мистецтв. Твори образотворчого мистецтва, специфічно відображаючи дійсність в усьому її прояві, передають складні проблеми часу через зорові образи. Живопис і література – мистецтва, пов’язані безліччю ниток, мистецтва, що взаємо-проникають і доповнюють одне одного. Музика упродовж історії свого розвитку впливала на інші види мистецтва, і так само зазнавала на собі їх впливів. Багато спільногого в музиці з мистецтвом слова (поезією, літературою). Великий італійський художник епохи Відродження Леонардо да Вінчі називав музику «сестрою живопису». Ці два види мистецтва розвивалися паралельно, стикаючись не менш тісно, ніж музика і поезія.

Українське Подунав'я є унікальним культурним ландшафтом і в художньому часопросторі опромінює мистецький невичерпний феномен. На творчість бессарабських митців, яка стала свого роду візитівкою культури

Подунав'я, поряд із природними факторами, впливає взаємо-проникнення різних культур цього поліетнічного регіону. Кохані з бессарабських поетів засвідчив широку палітуру відтворення світу, виявив майстерне володіння словом та вищуканий художній смак. Мистецтво художників Бессарабії, неповторне за своєю оригінальністю, розкриває естетику народної культури, одухотворяє природу краю. Багатогранна творчість композиторів Бессарабії збагачує українську музику та вирізняє її у світовому культурному просторі. Їх музика м’яко, впевнено й чарівно торкається струн душі слухача, незримо огортаючи її особливою музичною чарівністю.

Панорамна експозиція творів літератури, музики й живопису митців регіону, зібрана у фондах бібліотеки Ізмаїльського державного гуманітарного університету, покликана популяризувати культурні досягнення придунайських талантів.

З ПЕРШИХ УСТ...

Ректор університету професор Кічук Я. В.

«Специфіка нашого багатонаціонального регіону вимагає своєрідних підходів до реалізації відповідних статей Конституції України, Закону про мови, інших чинних документів, що забезпечують правовий статус української мови як державної та мов і культур національних меншин. Незаперечною є роль проекту у вирішенні питань загальнодержавного значення. Адже толерантні взаємовідносини різних етносів, котрі мирно мешкають сьогодні в Україні, є велими важливою складовою загальнонаціональної державницької доктрини...».

Проректор з наукової роботи університету професор Циганенко Л. Ф.

«Висока наукова вага в контексті сучасних дослідницьких програм, посутнє значення для загального рівня культури Бессарабії, актуалізація багатьох питань історії, матеріальної та духовної культури Півдня України – є важливими аспектами даного проекту. Цьому сприятиме ґрутовне вивчення ще не досліджених на сьогодні історичних матеріалів, яскравої панорами творів літератури й живопису бессарабських митців у їх найяскравіших проявах».

Перший проректор університету доцент Кольцун Н. М.

«Майбутній проект стане поштовхом до реалізації багатьох освітніх завдань та його значення для навчального процесу й виховання учнів загальноосвітніх шкіл регіону в патріотичному дусі, формування у них культури толерантних взаємостосунків між етносами, котрі здавна мешкають в Українсько-му Придунав'ї. Вирішенню цих завдань великою мірою посприяють уроки літератури рідного краю, здатні прилучати школярів до надбань національної культури в її етнічному багатстві та розмаїтті».

Професор Шевчук Т. С., керівник проекту

«Найвагомішими завданнями проекту є: розгляд літератури, фольклору та живопису півдня Одещини як ефективного засобу культурного полілогу регіонального соціуму; створення на базі університету Регіонального естетичного центру з функціями дослідницької лабораторії для вчителів Одещини та творчої майстерні для студентів як цільової аудиторії; підготовка науково-методичних матеріалів за темою проекту (монографія, навчально-методичний посібник «Література рідного краю», наукові публікації в українських і закордонних часописах, навчальні дисципліни вільного вибору студентів, польові дослідження фольклору, проведення наукових конференцій і творчих виставок живопису тощо); здійснення таких видань: «Антологія сучасної поезії Буджака», «Хрестоматія прозового доробку письменників Південної Одещини», каталог «Буджак у часі й просторі», енциклопедія «Митці Буджака». Міждисциплінарна основа проекту обумовила об'єднання в ньому фахівців різних гуманітарних напрямів».

Професор Райбедюк Г. Б.

«Вже сьогодні за літературознавчими й методичними працями науковців університету в школах Бессарабії вивчають творчість придунайських митців слова, використовують поодинокі збірки, які побачили світ за сприяння викладачів нашого вишу. В умовах полікультурності особливого значення набуває висвітлення історико-краєзнавчих і літературно-мистецьких аспектів програмового матеріалу з української та світової літератур, а також міждисциплінарних зв'язків (література-живопис-музика). Ця робота потребує продовження та урізноманітнення, чому, власне, й слугуватиме проект».

Доцент Соколова А. В.

«Особливу увагу варто зосередити на аспектах вивчення фольклору Придунав'я, узагальнити дотеперішні досягнення його студіювання. Адже потреба наукової діяльності в ракурсі вивчення й популяризації культурних досягнень придунайських талантів та методичної адаптації результатів дослідження є одним із основних завдань проекту».

Вітання

засідувача кафедри української мови і літератури ІДГУ
доктора філологічних наук
Колесникова Андрія Олександровича

Від імені кафедри української мови і літератури ІДГУ сердечно вітаю колег із початком роботи над державним науковим проектом «Регіональна література і живопис етнічних груп Українського Придунав'я як засіб формування колективної ідентичності локального соціуму». Вважаємо його продовженням, закономірним результатом наполегливої роботи профільних кафедр, адміністрації і особисто ректора ІДГУ проф. Я. В. Кічука щодо розвитку української мови, культури і літератури у строкатій в етнічному, мовному і культурному відношенні Південній Бессарабії. Така цілеспрямованість щодо утвердження і посилення українського етномовного складника в регіоні має традиції (напр., у 2016-2018 рр. діяв спільний з Інститутом української мови НАН України фундаментальний науковий проект «Опис і картографування МДД – нової європейської моделі безконфліктної взаємодії різносистемних мов та діалектів», керівник проекту – директор Інституту української мови НАН України проф. Гриценко П. Ю., відповідальний виконавець – д. філол. н. Колесников А. О.), результати (наукові дослідження, монографії, атласи, захисти дисертацій тощо) та дальші перспективи (на наступний навчальний рік заплановано новий науковий проект, що матиме не лише фундаментальний характер, а й важливе освітнє, соціальне та політичне значення, а також практичне застосування у сфері державної політики «Удержання української мови як засобу міжнаціонального спілкування у поліморному та полідіалектному середовищі»).

Україністи ІДГУ наразі мають ще один привід радіти – відкрито Центр української мови і культури при університеті. Переконаний, що робота професорсько-викладацького складу нашого вишу за науковим проектом «Регіональна література і живопис етнічних груп Українського Придунав'я як засіб формування колективної ідентичності локального соціуму» взаємодоповнюватиметься і посилюватиметься іншими відзначеними напрямками діяльності науковців та зробить суттєвий внесок в утвердження української мови в регіоні не лише як державної, але й як рідної для понад 40 відсотків бессарабців. Вивчення регіональної української літератури, на нашу думку, має бути пов'язано не лише з висновками дослідників щодо етнічних і субетнічних груп бессарабців, а й різноманітними діалектними типами, носіями яких вони є.

Щиро бажаємо успіхів виконавцям проекту!

Вітаємо з Міжнародним днем рідної мови!

21 лютого в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті відбулася III Всеукраїнська студентська науково-практична конференція з нагоди Міжнародного дня рідної мови «Актуальні проблеми сучасної філології», яку традиційно ініціює кафедра української мови і літератури. Метою заходу було поглибити мовознавчі та літературознавчі

знання студентів, сприяти розвиткові державної мови та мов національних меншин, гармонізації етномовної ситуації у Південній Бессарабії.

Цьогоріч разом зі студентами ІДГУ в науковій дискусії взяли участь студенти-філологи ННІ журналістики та філології Житомирського державного університету імені Івана Франка, факультету філології та історії, Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, філологічного факультету Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя, факультету української філології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Загалом науковий форм зібрав понад 50 учасників.

З вітальним словом до присутніх звернулися ректор ІДГУ, доктор педагогічних наук, професор Ярослав Валерійович Кічук, перший проректор ІДГУ, кандидат філологічних наук, доцент Наталія Михайлівна Кольцун, які підкреслили важливість збереження кожним мовцем рідної мови в полілінгвальному середовищі півдня Одещини, побажали плідної наукової дискусії та наснаги молодим науковцям у розв'язанні філологічних проблем.

Вітаючи учасників конференції з Міжнародним днем рідної мови, завідувач кафедри української мови і літератури ІДГУ, доктор філологічних наук Андрій Олександрович Колесников акцентував увагу на тому, що українська мова в багатонаціональній Південній Бессарабії, де в кожного етносу своя рідна мова (болгарська, гагаузька, румунська, російська), є не просто державною. Вона заслуговує на підтримку і розвиток ще й тому, що є рідною для більшості бессарабців (понад 40%). Підтримуючи українську мову в нашому регіоні, ІДГУ не просто виконує вимоги державної мовної політики, а й сприяє гармонізації мовної ситуації краю. Також завідувач кафедри подякував адміністрації університету та особисто ректорові Я. В. Кічуку за відкриття при ІДГУ Центру української мови і культури, якій опікуватиметься питаннями збереження і розвитку української мови в регіоні.

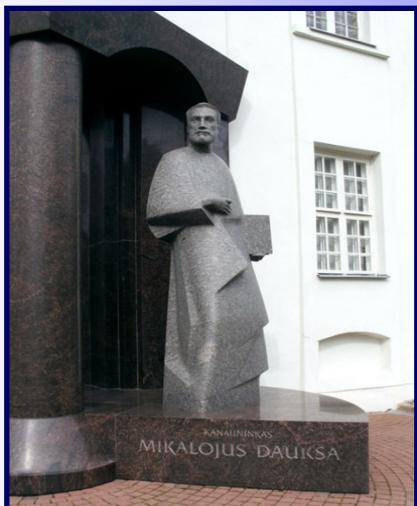
На секційних засіданнях було обговорено актуальні питання сучасної української мови (керівник секції – доц. Циганок І. Б.), проблеми функціонування діалектів у синхронії та діахронії (керівник секції – доц. Делюсто М. С.), шляхи збереження і розвитку мов та діалектів у полілінгвальному середовищі (керівник секції – доц. Топчій Л. М.), національний і світовий контекст парадигми сучасного літературознавства (керівник секції – доц. Соколова А. В.).

М. С. Делюсто

У КОЖНОМУ СЕРЦІ РІДНА МОВА Б'ЄТЬСЯ

Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову.

Ліна Костенко

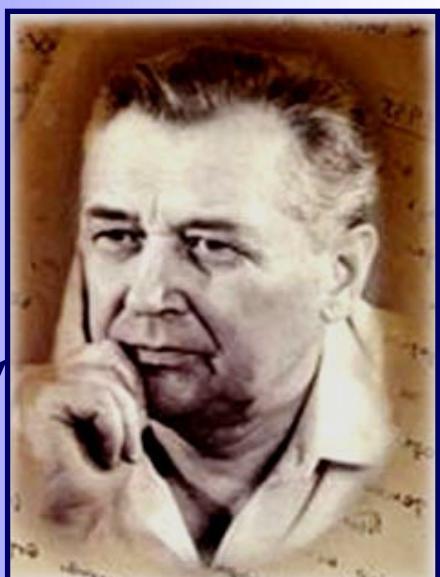

Рідна мова – мати єдності, батько громадянства і сторож держави.

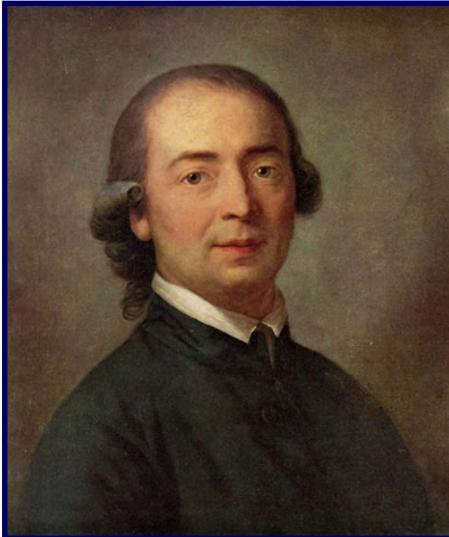
Мікалоюс Даукш

Мова – це не просто спосіб спілкування, а щось більше значуще. Мова – це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніше надбання віков, мова – це ю музика, мелодика, фарби, буття, сучасна, художня, інтелектуальна і мисленнєва діяльність народу.

Олесь Гончар

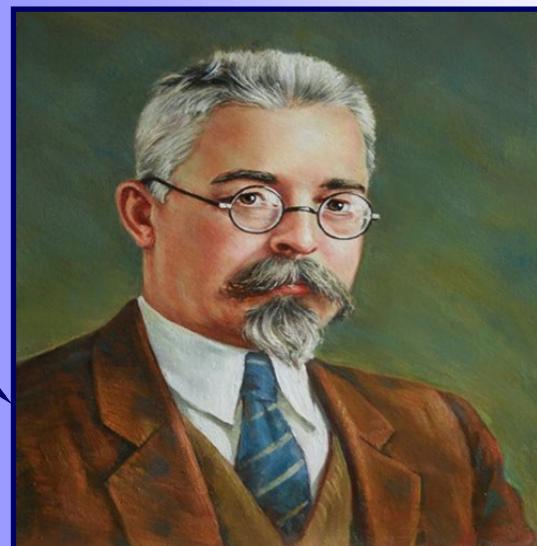
Гілкериторія слова

**Хто не любить своєї
рідної мови, солодких
святих звуків свого
дитинства, не заслуго-
вує на ім'я людини.**

Й. Г. Гердер

**Мова – душа кожної
національності, її
святощі, її найцінні-
ший скарб.**
Іван Огієнко

**Мова – це кров, що
оббігає тіло нації.
Виточи кров – умре
нація.**

Юліан Дзерович

Полікультурний образ Українського Придунав'я

**«Розбіжності зближують,
різноманітність
породжує найпрекраснішу
гармонію»**

(Геракліт)

**«... всім нам вкупі на землі
Єдиномисліє подай
І братолюбіє пошли»**

(Т. Шевченко)

У сучасній Україні склалась унікальна ситуація розмаїття культур в усіх різновидах: етнічному, мовному, релігійному. У нашій державі проживає понад 100 націй і народностей. Крім українців (три чверті населення країни), значний відсоток становлять інші східнослов'янські народи (росіяни, білоруси), а також євреї, західні та південні слов'яни (поляки, чехи, болгари, словаки). З інших етнічних груп найбільш чисельні романомовні народи (молдавани, румуни), греки, представники фінноугорської (угорці, естонці) та алтайської (татари, гагаузи) мовних сімей.

Держава сприяє консолідації та розвиткові української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвиткові етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України (Конституція України. Стаття 11.).

ПАМ'ЯТАЙМО ПРО СВОЄ КОРІННЯ І СПЛІТАЙМО ЄДНОСТІ ВІНОК

Скількома би мовами не розмовляла людина, рідною вважають мову нації, мову предків, яка пов'язує людину з її народом, з попередніми поколіннями, їхніми духовними надбаннями.

Південна Бессарабія, що обіймає Дунай-Дністровське межиріччя, «виділяється з-поміж інших регіонів України строкатістю етнічного середовища. На сьогодні в краї проживають представники майже 130 етносів: українці, росіяни, болгари, молдавани, греки, євреї, гагаузи, албанці та інші, які знайшли тут не лише родючі землі, а й можливість для збереження та розвитку своєї культури» (Л. Циганенко).

Люди почуваються
вільними передусім
тоді, коли вони
говорять тією мовою,
якою думаютъ

УКРАЇНСЬКА
БОЛГАРІЯ
РОСІЯНІЙ
МОЛДАВАНІЙ
ГАГАУЗІИ
АЛІБАНІЙ

Сучасне людство – це тисячі народів, сотні держав, понад шість мільярдів землян, серед яких немає двох зовсім однакових людей. У 21 столітті з усього різноманіття культур складається єдина цивілізація зі спільними проблемами та базовими цінностями. Однак ця єдина цивілізація існує в багатонаціональному та полікультурному світі, в якому гармонійно співіснують та взаємодіють культури різних країн. Виникає новий художній образ світу – полікультурний, – у якому переплітаються, поєднуються і доповнюють одна одну національні ідентичності народів. І надзвичайно важливою ланкою їх єднання є мова.

Національна ідентичність – це колективне відчуття, що ґрунтуються на вірі в належність до однієї нації у спільність більшості атрибутів, які роблять її відмінною від інших націй. Національна ідентичність є одним із найважливіших чинників поведінки людини та її світосприйняття. Як вказує відомий дослідник феноменів нації та націоналізму Ентоні Сміт, найголовнішими рисами національної ідентичності є: історична територія, або рідний край; спільні міфи та історична пам'ять; спільна масова, громадська культура; єдині юридичні права та обов'язки для всіх членів; спільна економіка з можливістю перевуватись у межах національної території (Сміт, Е. *Національна ідентичність*. Пер. з англійської. – К. : Основи, 1994).

Сучасна дослідниця Монтсеррат Гібернау стверджує, що національна ідентичність має п'ять вимірів: *психологічний* (певний емоційний зв'язок серед людей, належних до певної нації), *культурний* (цінності, погляди, звичаї, традиції, ритуали, мови і практики, які сприяють створенню зв'язків солідарності серед членів даної спільноти), у той же час, становлять складову частину їхньої сутності), *територіальний* (територіальні кордони країни, які вказують на межі батьківщини, з якою людина себе ідентифікує), *історичний* (історична пам'ять, яка сприяє формуванню певного образу нації та репрезентує колиску, де загартовувався національний характер) і *політичний* (зв'язок з національною державою, що виражається через громадянство) (Гібернау, М. *Ідентичність націй*. Пер. з англійської. – К. : Темпора, 2012).

Національна ідентичність є складовою системи соціальної ідентичності особистості і тісно пов'язана з етнічною, мовною, релігійною та політичною ідентичностями. Саме вона дозволяє гармонізувати особистісні цінності індивіда і національні традиції, формує стійкі комунікаційні зв'язки між представниками різних соціальних груп та сприяє національній солідарності. Важливою умовою її формування і збереження є патріотичне виховання, яке передбачає дотримання принципів гуманності та толерантності.

Яскравим прикладом збереження національної ідентичності в умовах полікультурності є багатонаціональне Українське Придунав'я, в якому упродовж століть мирно живуть і трудяться українці, росіяни, болгари, молдавани, гагаузи, албанці й ін. Презентуючи свою національну ідентичність в полікультурному просторі нашого краю, кожен із цих народів сприяє формуванню й зміцненню загальнонаціонального образу України. Найстійкіше зберігаються риси національної ідентичності у сфері духовної культури – звичаях, правових нормах, обрядовості, різних видах мистецтва й народної творчості, віруваннях тощо. Осібне місце тут належить мові. За словами М. Гайдегера, саме в «помешканні» мови живе людина. Мислителі і поети – хранителі цього помешкання!».

(За матеріалами публікацій В. В. Дроздова)

Пісниторія слова

Приезжайте в Бессарабию

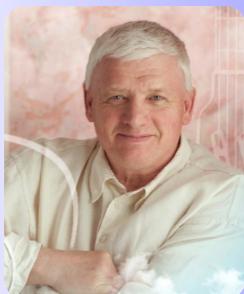
Приезжайте, мы вам рады.
Угостим на славу, ждём.
Бессарабские баллады
От души вам пропоем:
Украинцы, молдаване,
Гагаузы и армяне
Ромы, русские, болгары
И евреи, и татары,
И корейцы даже есть –
Наций всех не перечесть.
Здесь духовность и узоры,
А природа – сущий рай!
Бессарабского фольклора
Краски яркие узнай:
Рушники на загляденье,
Из лозы корзин плетенье.
Постолы, карлюка, плоска,
Куманец, корец, повозка,
От прапрадеда кожух.
Поглядишь, захватит дух.
Приезжайте, гости наши,
Хлеб и соль преподнесём.
От души вина вам в чаши
По традиции нальём.
А потом наливку, водку,
Спотыкач, сливянки сотку,
Квас, ракию, пиво,
Браги, самогона для отваги.
Скажем тост: «За мир, за всех,
За здоровье и успех!»
Бессарабский край богатый.
Если с миром к нам пришёл,

Евгенія Томша

В каждой украинской хате
Для гостей накроют стол:
Гёзлямия, блины,
пампушки,
Холодец, курбан, галушки,
Шашлыки, азу, коврига,
Борщ, плэчинтэ, мамалыга,
Пироги, мелина, плов.
И фаршмак уже готов.
Бессарабского фольклора
Предсказание сбылось.
И в предчувствии фурора
Тут на свадьбах началось:
Зажигательная пляска,
У кого молдовенянска
И цыганочка, лезгинка,
И хоро, и по старинке
Наш гопак, и хоровод
Водит дружный наш народ.
С нами вместе прославляй,
Украинский дивный край.

(Кілія)

Олександр Ткач

До мови

Як пізно мову я почув!
Мене у ранці не збудили!
Тож, не було ні кому діла,
Що я рідне слово не відчув!

Даремно ніс свою свічу,
Щоб за собою пильнувати.
Не розмовляла моя мати
На рідній з дітьми досочку!

Днів тих розірвано намисто.
І занепав мій колозір,
Та несподівано, навмисно,
Все проспівала Білозір!

То ж я прозоро усвідомив
Свою провину без вини.
Пророцтва знехтували долю
І слова рідного «вони»!

Була невтомна гра словами,
Відтінки сутінки звели.
Не стримав темної навали –
до нас слова вже рідні йшли.

І чудотворна ця нагода:
Творіння історичних кіл
На перемогу мова згоду
Дас освіченістю шкіл.

Неначе висохле коріння,
Плекає дощ мої вірші...
О, мово! Ти – мое прозріння!
То ж я до тебе йду
Мерщій!

(Арциз)

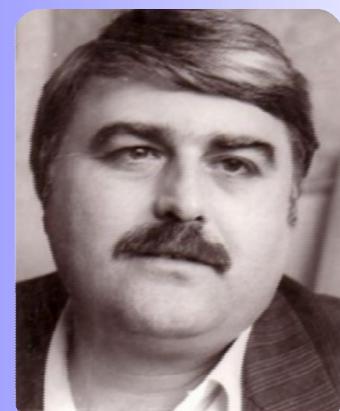

Михаил Пейков

Български език

О, родният ми български език!
Ти идеш от мъгливата прадревност.
Сега си с мен, и всеки миг усещам
аз найсвятата ти верност.
Ти ме подкрепяш в труден час
и вдъхваш сила в мен, живот и вяра.
Чрез твойта музика постигам аз хармония,
и красота, и мяра.
Пред тебе коленича пак смилено
и като капчица от тази
твоя благост
поднасям днес едно стихотворение, изпълнен
с благодарна светла радост.

(с. Вільне, Тарутинський район)

Тодор Стоянов

Limba noastră cea română

Sărut vatra și-al ei nume
Care veșnic ne adună,
Vatra ce-a născut pe
lume Limba noastră cea română.

Cânt a Patriei ființă
Și-a ei rodnicață țărâna,
Ce-a născut în suferință
Limba noastră cea română.

Pre pământ străvechi și magic
Numai dânsa ni-i stăpână,
Limba neamului meu dacic,
Limba noastră cea română.

În al limbilor tezaur,
Pururea o să rămână
Limba doinelor de aur,
Limba noastră cea română.

(нар. в с. Перерита колишнього
Хотинського повіту Бессарабії)

Григорій Вієу

КУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР БЕССАРАБСЬКОГО КРАЮ В НАУКОВОМУ ВИМІРІ

Історія рідного краю в поетичних осяннях митців слова Українського Придунав'я

Літературне Придунав'я у загальнонаціональному художньому часопросторі оприявлює унікальний естетичний феномен. Він репрезентований творчістю митців різних національностей (українців, болгар, молдован, росіян, албанців, гагаузів), котрі здавна мешкають у Південній Бессарабії. В цьому контексті яскраво вирізняється когорта україномовних поетів (Михайла Василюка, Валерія Виходцева, Таміли Кібкало, Володимира Реви, Володимира Сімейка та ін.). Їх доробок помітно визначає культурний код духовного простору Придунав'я, а останніми роками дедалі чільніше вписується в літературно-мистецьке життя всієї України. Кожен із означеного кола поетів створив багатий та різnobарвний художній світ, засвідчив його оригінально репрезентовану мотивно-образну палітру, виявив майстерне володіння словом, вищуканий естетичний смак. Водночас простежуємо в їх ліриці спільні тематичні домінанти. Це, передовсім, апологетизація краси придунайського краю, увага до його історичного минулого, поетизація ріки Дунай як невід'ємної складової структури національного Космо-Психо-Логосу (за Г. Гачевим).

Іманентною ознакою ідіостилю митців слова Придуна'я є художнє осянення української минувшини. В цьому контексті органічним аспектом постає розкриття реального й символічного смислу існування Буджака як невід'ємної частини України в його історичному бутті. Так, у вірші «Дике поле» В. Виходцева перед читачем розгортається епічно розлога картина історіософської придунайської містерії: крізь гомін віків читачеві вчувається стукіт копит коней, що несуть кураями, дикими степами козаків до «сивого Істра-Дунаю». М. Василюк буде свої історіософські візії на реаліях «малої» Батьківщини, естетизуючи її минувшину. Мистецька уява поета прагне увібрати в себе й творчо осмислити всю історію краю, дати кожному її етапові об'єктивне історіософське тлумачення. Сказане переконливо потверджує вірш «Земля, що квітне рушником», в якому постає художня рефлексія історії буджацької землі, що пролягла «поміж Дунаєм і Дністром».

На особливий статус претендує й історіософська проблематика поетів Придунав'я, пов'язана з Дунайською Січчю як чільним осередком козацької вольниці («Ой, за Дунаєм голубим» В. Виходцева; «Ой, коню, коню – вірний побратиме!» В. Сімейка та ін.). Подібні тематичні аспекти визначають структурно-функціональні рівні тексту кожного з митців – від мікрообразів (степ, лиман, Буджак) і різних видів інтертексту (цитатні фольклорно-літературні вкраплення, епіграфи) й до загальної поетичної концепції автора.

(За матеріалами публікацій Г. Б. Райбедюк)

Літературний пошук бессарабських болгар

Образна система картини світу, представлена в художній творчості бессарабських болгар, вибудовується на принципах естетичної рефлексії над аспектами духовного життя локального етнічного соціуму. Морфологія простору культури бессарабських болгар розкривається через усвідомлення і популяризацію історичних фактів колонізації Буджака болгарськими мігрантами XIX ст., а в історичній ретроспективі – формування болгарського етносу часів Першого Болгарського царства на територіях нижнього Дунаю, до складу яких входив Буджак. Відтак когнітивні, ціннісні і регулятивні смисли колективної пам'яті локального соціуму розбудовуються не тільки на системі фізичних (клімат, ландшафт, географія розселення) і ментальних координат (мова, традиції, обряди, ритуали), але й динамічно розвиваються у просторі культурної рефлексії через розробку історичних (формування Дунайської Болгарії) і міфopoетичних сюжетів (спроба художнього відтворення образів ханів Аспаруха, Кубрата, Огуза, покровительство Тангри тощо).

Болгарські поети Бессарабії маркують істотні етнічні риси локального соціуму, виокремлюючи в менталітеті співвітчизників залишки балканської війовничості та гарячкуватості («хайдушко», «горещо») в контексті визнання себе «синами Буджака» (Н. Стоянов, «Щось від Балкан»). Ліричний герой вірша «Мадарський конник» Н. Стоянова вважає знаменитий наскальний пам'ятник Мадара уособленням «болгарського духу», який глибоко впливає на усвідомлення болгарської ідентичності («бие днес копита в мен»). Константними також виступають заклики зберегти свої етнічні риси: «българин да си остане / и да опази своя род!» (Н. Стоянов, «Залишайся болгарином») і мову («Болгарська мова» Т. Стоянова, «Мова моя рідна» Т. Танасової-Тодорової, «Материнська мова» Н. Стоянова; «Рідне слово» І. Волкова, «Болгарин-болгарист» Н. Суфларски й ін.).

Одним із стрижневих символів естетичної рецепції бессарабських болгар є образ Буджака, через який вони прагнуть самоідентифікації, усвідомлення і прийняття найважливіших онтологічних маркерів своєї етнічної групи; значущості культурних традицій та їх глибинних смислів; свого місця в парадигмі велика/мала батьківщина, країна/етнос, нація/община тощо (поети П. Бурлак-Волканов, Н. Стоянов, І. Волков, Г. Барбаров, Т. Танасова-Тодорова й ін.).

Провідною дослідницею літературного спадку бессарабських болгар є проф. ВТУ «Св. Св. Кирило та Методій» Е. Налбантова, яка є автором низки наукових праць, зокрема монографії «Подстъпи към съвременната българска поезия от Бесарабия и Таврия» (2014) та укладачем електронної болгаромовної антології «Българськи поети от Бесарабия и Таврия» (2005).

(За матеріалами публікацій Т. С. Шевчук)

О грено п'ятірне

ТАМІЛА
КІБКАЛО

ВАЛЕРІЙ
ВИХОДЦЕВ

Літера до літери,
Слово до слова –
Так починається
Наша мова.
Рідна мова –
Моя країна.
Так починається
Україна...

Шевченкова мова –
джерельна водиця,
яскравими барвами
грає іскриться.
Шевченкова мова –
зоря світанкова,
навіки у серці моїм
залишиться

МИХАЙЛО
ВАСИЛЮК

...Щоб дух краси і мудрості народу,
У рідній мові слов'яно мрів,
Від матерів взяла дівоча врода
Апострофи високих чорних брів.
Минули дні жорстокі, міжусобні!..
Між братніх мов'яно моеї квітне мак,
А в ній живе апостроф наш сьогодні –
Краси та сили надрядковий знак!

ВОЛОДИМИР
СІМЕЙКО

...Горджуся: рідна моя мова
У всіх кінцях землі звучить.
бурхливим морем в час припливу
Вона мужніє кожну мить.
А наша пісня – душу крає
І гарячить у жилах кров.
Горить в мені і не згасає
До мови рідної любов.

Єднаючись в біблійнім гранослові
На життедайній українській мові, –
Народ безсмертний...

Весна на Дунаї

Збірка пісень на вірші Таміли Кібкало

Українське Придунав'я є унікальним культурним ландшафтом і в художньому часопросторі оприявнює велими цікавий мистецький феномен. Цей мальовничий сонячний куточек півдня України багатий не тільки неповторним колоритом надзвичайно красивих краєвидів, що бують пахощами Буджацького степу, могуттям голубого Дунаю, дивовижною красою сивих лиманів, зелених верб, високих осокорів...

«Придунай журавлиній» (М. Василюк) славен дивовижно неординарним культурним надбанням, у якому багатогранно пломеніють неповторними фарбами живописні полотна, поліфонічно й гармонійно звучить мелодія слова та пісні багатьох народів (українців, болгар, гагаузів, росіян, албанців, німців та ін.), котрі упродовж століть мирно й дружно живуть і трудяться на цій благословенній землі (Г. Райбедюк). Особливістю творчості придунайських поетів є майстерна здатність синтезувати різні види мистецтва в цілісну естетичну єдність. В кожного з них індивідуальні шляхи перекодування образотворчих, музичних, навіть хореографічних компонентів на вербалний рівень і навпаки. Їх поезія засвідчує явище інтермедіальності, що є не лише наслідком запозичення, а й асиміляції літературою властивих іншим видам мистецтва засобів вираження. За визначенням Ю. Лотмана, це «текст у тексті», за характеристикою Е. Фарино – «мистецтво в мистецтві», за висловом Н. Тішуніної – «специфічна форма діалогу культур».

Унікальним прикладом синтезу слова, музики та живопису у творчій практиці «грона» придунайських митців слова стала унікальна збірка пісень на вірші Таміли Кібкало «Весна на Дунаї» (літературний редактор – професор Райбедюк Г. Б.). Вона об'єднала різні види мистецтва – літературного, музично-го, малярського. Тексти пісень засновані на віршах ізмайлівської поетеси Таміли Кібкало. Музично-художній зміст збірки «Весна на Дунаї» доповнюють творчі роботи сучасних художників (викладачів ІДГУ).

Видання підготовлено на честь 80-річчя композитора, доцента кафедри музичного та образотворчого мистецтва ІДГУ Затинченка О. М.

Автором ідеї та відповідальним редактором виступила кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музичного та образотворчого мистецтва ІДГУ Бухнієва О. А.

О. Кара. Осінь в Ізмайлі

Осінь в Ізмайлі

муз. О. Коваль

Солов'їк для них у горі чікаю, Після осені, коли вітер віддає, «Добре літо» пісне співати, Після осені, коли вітер віддає, «Могито боя, спіти і познай, Ми підголоси затираю».

Осінь в Ізмайлі

Солов'їк для них у горі чікаю, Після осені, коли вітер віддає, «Добре літо» пісне співати, Після осені, коли вітер віддає, «Могито боя, спіти і познай, Ми підголоси затираю».

«Поки живе мова, житиме й народ як національність»

(Іван Огієнко)

Іван Огієнко (Митрополит Іларіон) – видатний учений-історик, поет, громадсько-політичний і церковний діяч, міністр освіти та віросповідань УНР, митрополит УАПЦ. У січні 1919 року Іван Іванович призначений міністром освіти УНР. Одним з перших його кроків – ухвалення для шкільного вжитку в усій Україні правил українського правопису. Наприкінці січня видає наказ, за яким мовою викладання в усіх школах України мала стати українська, проте у школах національних меншин дозволялося користуватися рідною мовою. Першими рішучими кроками в уряді були вимоги до єпископів – Євангеліє мало читатися виключно українською мовою, проповіді виголошувалися державною мовою, служби, читання та співи у церквах відправлялись за українською вимовою.

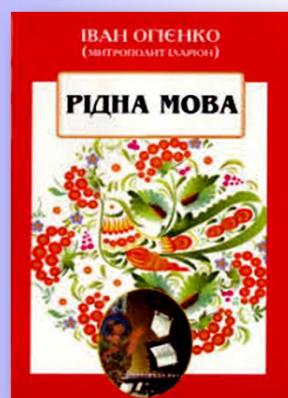
Справа життя Івана Огієнка – переклад Біблії українською мовою, що до сьогодні є неповторним надбанням нашого народу.

Слово митрополита Іларіона про рідну мову

«Поки живе мова, житиме й народ як національність; не стане мови – не стане й національності; вона геть розпорошиться поміж дужчих народів...». Ці слова великого українця Івана Огієнка найточніше відтворюють найголовнішу змістову домінанту цього видання.

Мовознавчі твори автора, які відібрані до цієї книги, в Україні ніколи (за винятком першого) не друкувалися. Вперше окремі їх фрагменти з'явилися в світ у Варшаві на сторінках щомісячника «Рідна мова». Наскрізною, об'єднавчою ідеєю усіх її текстів є гасло, яке народилося на чужині в результаті болісного споглядання за тривожними процесами, що посилювалися з кінця 20-х років ХХ століття: на теренах радянської України – русифікація, у самій діаспорі – асиміляція українців. Гасло це – «Для одного народу – одна літературна мова, один правопис». Воно є особливо актуальним для сьогоднішньої України.

«Рідна мова – це найважніша основа, що на ній зростає духовно й культурно кожний народ».

Гідноторія слова

«Рідна мова – то сила культури, а культура – сила народу».

«... не цураймося своєї рідної мови української, як не цурався своєї рідної мови і Христос, як не цурались її й апостоли.

Особливо тяжка їй дошкульна зрада рідній мові там, де народ живе серед зовсім іншого народу. Хто тут зраджує їй кидає свою рідну українську мову та переходить на іншу, той легко зрадить і прабатьківській вірі й церкві, і в кінці стане безвірним і бездушним перекидьком. Хай Господь береже всіх від такого!

...Отож, бережімо їй любімо свою українську мову! Любімо її в усьому; у книжці, у пісні, у розмові, у пресі. Ніколи не цураймося своєї рідної мови, де б то не було: чи в себе вдома, чи серед чужих! І не вільно ніде ховатися з рідною мовою, заступаючи її без потреби іншою.

Рідна мова – то душа народу, і хто цурається її; той душі свої цурається!

Рідна мова – то живе серце людини. Коли ти і українець, але української мови не знаєш, ти українець мертвий!..

*Бринить до серця мова рідна,
Немов ті тихі срібні дзвони,
В розвої нашому всеплідна
Ще від колиски аж до згону.*

*Без неї він – колода мертвa,
Тому за неї в світі всюду
Несеться Богу більша жертва.
Бо рідна мова – серце люду,*

*Вона, як дзвін той Великодній,
Бринить по-райськи в нашім серці.
Вона як голос нам Господній,
Як тихий легіт на озерці.*

*Бо рідна мова – пишина рожа.
Травнева райська лелія,
І нею молитсься госпожа.
Пречиста Матінка Марія!*

*Й коли Господь наш на Голготі
Простер Свої пречисті длані.
По-рідному в тяжкій скорботі
Він плакав: «Лама савахтані!..».*

Пам'ятаймо видатного українця, який навіть в умовах еміграції працював над зміцненням української культури та мови!

Рідна мова – це частина моого «Я»: СТУДЕНТИ ПРО РІДНУ МОВУ

«Без мови рідної, юначе,
Й народу нашого нема...»
(В. Сосюра)

Ганна Павленко (53 Ф)

Всесвіт повен прекрасних мов – рідних для кожного народу, для кожної людини. Рідна мова – це істинність особистості, спроможна її розкрити сповна... Для мене *рідна* – означає частину моого «Я», моїх серця, моєї душі, та, що створила мене. Її не викарбуєш з пам'яті й не забудеш до скону днів. Куди б не завела доля, почувши рідне слово, ментально повертаєшся туди, де проросло й пустило паростки коріння твоого життя. Рідна мова живе в мені, а я живу нею! Любімо ж і шануймо її!

Олена Генова (441 Ф)

Рідна мова для мене – це шлях, яким людина йде усе життя, починаючи з дитинства. Це мова, яка дає тобі відчуття свободи та у хвилини відчаю тебе надихає... Це твої найкращі ліки від негативних думок і почутий, адже промовляння наболілого звільнить твою душу від мук. Без рідної мови неможливі найважливіші моменти твоого життя: перше вимовлене слово, перші прочитані рядки, перша дружба, перше зізнання у коханні... Це та мова, любов до якої ти будеш з особливим трепетом прищеплювати своїм дітям та онукам.

Олена Отрощенко (34 ФЗ)

Для мене рідна мова – це розповіді моїх дідуся й бабусі про своє дитинство... Це урочисті святкові концерти в дитячому садочку... Це несміливі перші самостійні твори на уроках української літератури та перші публікації в дитячій газеті «Ми», що випускалась щотижнево у складі місцевої газети. Рідна мова для мене – це 2014 рік, рік болю й страху за нашу долю... Рідна мова, нарешті, для мене – це коротенькі віршики моїх діточок на свята в садочку й нова освітня програма в школі моєї донечки, що навчається в першому класі. Рідна мова – це я, це моя родина, це моя Україна!

Георигіорія слова

Наталія Кизатова (14 ФЗ)

З раннього дитинства людина чує рідну мову, пізнає її багатства й чарівність. Вона є засобом спілкування в родині. Оволодіваючи мовою своїх батьків, людина стає духовно багатшою. Рідне слово треба берегти й примножувати, бо мова, як і душа людини, тільки одна для кожного народу, який передає скарбами мови від покоління до покоління мудрість, славу, культуру, традиції. Рідна мова – це та, котра живе у твоєму серці!..

Наталя Дундукова (54 Ф)

Мова – це душа народу. За що я люблю рідну українську мову? За її мелодійність, красу, чарівну магію... Дитина мріє в майбутньому бути великою, дівчина, яка виходить заміж, стає «дружиною»... Дуже хочеться, щоб тебе не просто «любили», а «кохали», щоб «розуміли», тобто підходили з розумом, щоб за тобою не лише «скучали», а й «сумували»... Кожне слово рідної мови висвічує різними гранями. Це золота скарбниця душі народної, з якої ми виростаємо, яка нас збагачує, якою ми дихаємо...

Надія Кравченко (441 Ф)

Народжена в серці народу,
Розкрита в піснях і казках,
Як приклад чистішої вроди
На неньчиних рідних вустах.

Прекрасна, як квітка небесна,
Омита святою водою,
І щира, і ніжна, і чесна,
Милуюся, мово, тобою.

Наша мова, рідна мова!
Вся краса народу в ній:
Тихий шепіт твого слова
І дівочий теплий сміх;
Шерех листя у гайочку,
Тихий дзвін степних цикад
І латаття у ставочку –
Міріади міріад...
Наша мово, рідна мово!
Ти ніколи не помреш:

Л
Любов Титаренко (53 Ф)
Твої пісні колискові,
Твої думи загадкові,
Твоє слово, твоя доля,
Твій святий небесний рай –
Все, що є в тобі живого,
Хай просвітить рідний край!
Наша мово, рідна мово!
Розпотужнюється, лунай.
Розвівай по світу слово
І пісні свої співай!

Валентина Титаренко (441 Ф)

Мов багато різних на землі,
Знають це й дорослі, і малі.
Материна ніжна колискова,
Що любов'ю огортає все навколо,
Татова суворість в кожнім слові...
Це хіба не рідна твоя мова?

Хіба можна не любити рідне слово?
В ньому колос житній, а полові –
Все чуже, недобре і погане.
Рідне ж слово – мудре слово мами.
Мов не рідних не буває на землі,
Знають це дорослі і малі...

Інна Усатенко (54 Ф)

Рідна мова – це мова, що знаходиться глибоко у моєму серці, у моїй душі, вона є моєю невід'ємною частиною. Рідна саме тому, що допомагає висловити думки, почуття, сприяє зв'язку з навколишнім світом, відзеркалює мою душу. Батьки з турботою виховали в мені почуття гордості та любові до рідного слова, до рідної мови. Я надзвичайно пишауся і цінью мову, немов дорогоцінний скарб, подарований мені Богом.

Скарб, що живе в наших серцях

Мова – духовний скарб нації. Це не просто засіб людського спілкування, це те, що живе в наших серцях.

Утрата мови – утрата самобутності. З метою захисту мов і задоволення мовних інтересів національних меншин Рада Європи розробила та прийняла Європейську хартію регіональних мов або мов національних меншин, ратифіковану Верховною Радою України 15 травня 2003 року.

В Україні живе понад 130 національних меншин – носіїв 79 мов. Згідно зі ст.10 Конституції України державною мовою в Україні є українська мова.

Але в Україні є також і мови, що знаходяться на межі зникнення: зокрема, два діалекти ромської мови, кримчацька, урумська мови, а також галицький діалект карпімської мови.

До Міжнародного дня рідної мови працівники бібліотеки ІДГУ (відп. – О. Г. Колеснікова, С. К. Сова, В. Н. Колева, Т. О. Стецюк) підготували книжкову виставку «Рідна мова – Всесвіту основа!», до перегляду якої ми запрошуємо на сайт бібліотеки університету. Тематика виставки допомагає виховувати почуття любові до рідної мови, піклуватися про неї, захищати, розкривати для себе її велич і могутню силу.

